Storlom i høgfjellet

AV JON ØSTENG HOV

Skodda lå tung og våt helt ned i multeplantene — gjemte vidde, nut og vann. Enkelte ganger rullet den seg opp i mannshøyde og ga noen meters sikt, men så seg den ned igjen, klam og utrivelig. Den fortegnet naturen; koller og nuter ble alper, fjellbjørka ble høy som skogens gran, og selv om jeg hadde vært på disse egner før, begynte jeg å tvile på hvor vegen bar. Ryggsekk og klær ble gjennomvåte. Blauta var det eneste som tynget børa, for intet skikkelig menneske som ikke har trolldom eller gannekunnskaper i sin makt får fisk i denne grauten.

Jeg visste om et tjern som skulle ligge i den retning jeg nå «svømte» frem, men sikker var jeg ikke. Sikker ble jeg først da storlommens trolske skrik skar seg gjennom skodda, for jeg visste fra før av at den hadde sin rugeplass ved dette tjernet.

Hver gang jeg hører storlommens egenartede sang, sniker en liten nifst iling seg under skjorta og nedover ryggraden. Dette er villmarkas sang; litt uvirkelig, mystisk og tiltrekkende.

I skodda inne på flyene her jeg nå var, minte stemningen meg litt om enkelte av filmscenene i «Hunden fra Baskerville». Jeg kastet et hastig blikk bakover ryggsekken, men intet hundeuhyre var å se enda så spøkelsesaktige omgivelsene var.

Jeg fant meg et leie og forsøkte å overleve natta så godt som mulig, noe som her skal forbigås i taushet.

←

Denne ungdommelige betjeningen var det som «styrte» Jøldalshytta sommeren 1972. Fra venstre kokka Jannicke Bratt, Ragnhild Sætnan, Gunvor Bratberg-Hansen, vertinnen Jorunn Svingen, Guri Berg og drengen Trond Kirkeby-Garstad — for anledningen skadet etter en ublid kontakt med kokende vann.

Foto: Stein Fjesme

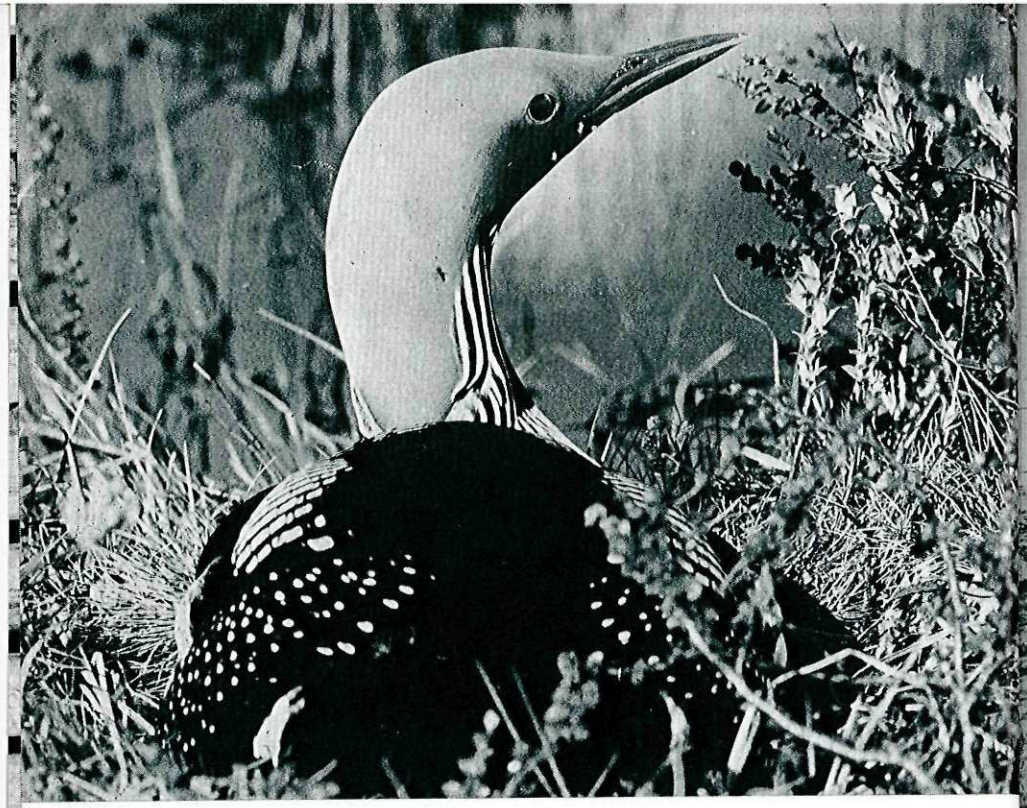

Storlommen er en av fjellets vakreste fugler, her er den fotografert på reiret.
Foto: Jon Østeng Hov

Daggry kommer som daggry kan gjøre bare på fjellet. Solen flommer over skoddefrie vidder og det damper fra myr og floe i det varme solskinnet. I fjellrisets blader lå dråper som blanke sølvkuler. Fuglene jubler; det koker over av vellyd i de forskjelligste struper. Bare storlommen er taus. Den forlot eggene da jeg nærmet meg reiret.

Reiret lå på en liten grasholme i det vakre fjelltjernet. Noe reir i egentlig forstand kan det neppe kalles, det var nærmest bare en fordypning i gras og mose. Der lå storlommens to store grønnlige egg.

Midt ute på tjernet lå lomparet bare og ventet på at jeg skulle forsvinne, og jeg føler aldri trang til å forstyrre fuglene ved reiret unødvendig, så jeg tok hyven innover blautmyrene.

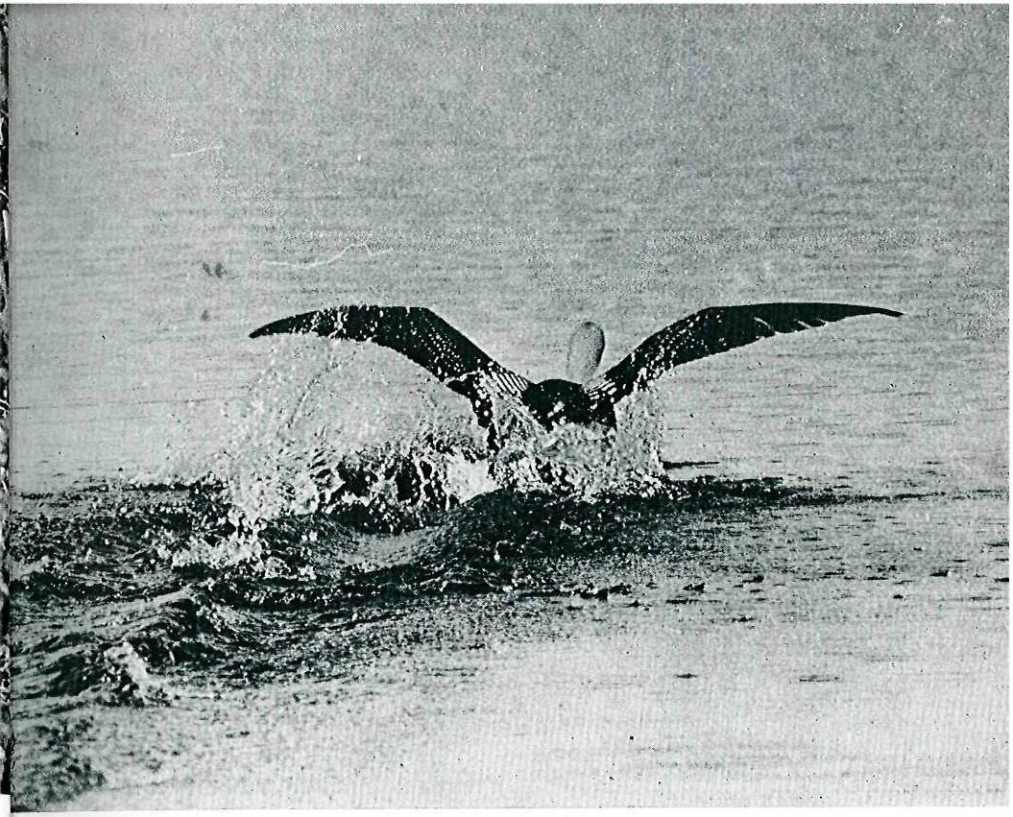

Når storlommen skal «lette» trenger den et bra tilløp etter vannflata.
Foto: Jon Østeng Hov

Fra en kjerrbevokst haug har jeg fin mulighet for å følge med storlommene i kikkerten. Sakte siger de to mot reiret, plutselig dukker den ene, og den kommer ikke opp igjen før den er helt inne ved reirtuven. Der svømmer den att og frem en stund før den våger seg inn på reiret.

Storlommen er ikke skapt riktig slik som de fleste andre fugler. Beina sitter så ualminnelig langt bak på kroppen på den, og på grunn av dette har den meget vanskelig for å bevege seg på land, den tipper bare fremover. Den kan heller ikke lette fra land, så skal den på vingene må den ha et lengre tilløp etter vassflaten. Og fordi den har slike vanskeligheter på land, sier det seg selv at reiret må ligge helt nede ved vannet, hvor den nærmest bare kan velte seg ut i det våte element. Men har den først kommet dit så

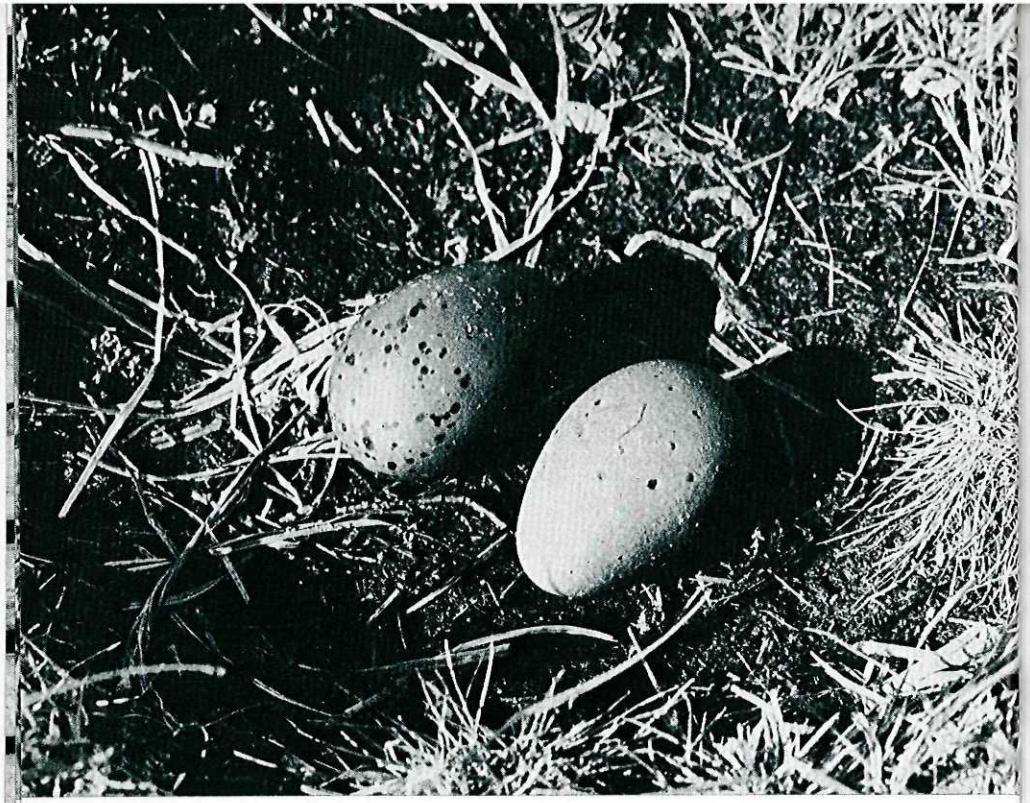

Storlommen legger ikke sine egg i noe kunstferdig reir. Foto: Jon Østeng Hov

er den i sitt rette element, og der kommer beinkonstruksjonen helt til sin rett, for storlommen er en kløpper til å dykke og svømme. Det bør den da selvfølgelig også være, for fisk er dens viktigste føde. Og de som skal fange fisk må være raske.

Fordi den nå lever for en stor del av fisk er det mange som ser på den som en trusel mot fiskebestanden i de vann der den slår seg ned. Slikt er bare tullsnakk. I de vann lommen har hatt tilhold år etter år er det ikke mindre med fisk enn i de vann hvor den aldri viser seg.

Det er noen som skyter, eller prøver å skyte storlommen i hekketida og utover sommeren, men disse må være klar over at de begår en straffbar handling, for storlommen er fredet fra 1. mars til 20. august. Også til dem som får storlom i fiskegarn vil jeg rette en henstilling: slipp fuglen fri, selv om det skulle koste en maske eller to. Fuglen kan ha egg eller unger som er avhengig at den får friheten.

Denne store, vakre og meget sky fuglen har opp gjennom tidene vært kilde til en del sagn og overtro. Jeg husker fra min barndoms sæter, i skumringstimene der ble det fortalt mye om fugler og dyr, og en gang fortalte en gubbe om storlommen; han mente at storlommen skrek slik stygt hver gang han så sine forkrøplede bein. For da Vår Herre skapte lommen hadde fuglen det så travelt med å komme i veg at Skaperen ikke rakk å sette beina på den, derfor måtte Han hive de etter lommen, derfor kom de så langt bak.

Før reiseradioen kom bråkende inn i fjellheimen måtte budeiene tyde morgendagens vær selv, og de brukte storlommen som værvarsler. Når den utstøtte sine hurtige ga, gagarage ble det godvær, mens de mere langsomme ga-ga-ga-ga betydde regn.

Senere på sommeren besøkte jeg lomparet i fjelltjernet, jeg måtte jo ha noen fotos av disse fugleskjønnhetene. Mens jeg da satt i skjulet mitt gikk det et dundrende tordenvær over fjellet. Store regndråper pisket tjernet hvitt, og lynet flammet bortover vannet. Lommen lå like ubevegelig på eggene, mens regndråpene perlet av på dens vannavstøtende fjærdrakt. Selv følte jeg meg liten der jeg satt, for tordenen lå liksom og rullet oppe på kamuflasjetaket. Men fra eggene legges i mai-juni til de klekkes i juli opplever nok lommen de største variasjoner i været og venner seg kanskje til det. Fra de vårlige snøskurer, gjennom tordenvær og storm til glohete sommerdager. Men uansett været ruger storlomparet trofast til eggskallene brister en dag og arten igjen er sikret beståelse.